

**ДО ПРОБЛЕМИ ОБРАЗНОЇ ДОМІНАНТИ СМУТКУ
В ПОЕЗІЇ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО**

*Каріна Васильєва, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Науковий керівник: І. А. Зелененька, кандидат філологічних наук,
старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

**TO THE PROBLEM OF IMAGE DOMINANT SADNESS
IN THE POETRY OF PETER KARMANSKY**

*Karina Vasilieva, bachelor's student
Scientific supervisor: Iryna Zelenenka, PhD in Philology, Senior Lecturer
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University*

***Анотація.** У статті досліджено життя та творчість відомого модерніста, причетного до військового формування УСС, Петра Карманського. Визначаються основні образні домінанти у його доробку, описуються мотиви ліричної творчості, де у стрижні опиняються патріотичне й національне начала.*

***Ключові слова:** Петро Карманський, поети УСС, літературне угрупування «Молода муза», збірка «З теки самовбивці», збірка «Ой люлі, смутку!», збірка «Пливем по морі тьми», образ смутку.*

***Abstract.** The article examines the life and work of the famous modernist involved in the military formation of the USS, Peter Karmansky. The main figurative dominant in his work are determined, the motives of lyrical creativity are described, where patriotic and national principles are at the core.*

***Keywords:** Petro Karmansky, poets of the USS, literary group "Young Muse", collection "From the folder of suicide", collection "Oh luli, sadness!", Collection "Float on the sea of darkness", the image of sadness.*

Петро Карманський – це вельми відомий у наукових колах модерніст, незаслужено призабутий широкою громадськістю поет періоду I світової війни та міжвоєнного періоду, причетний до такого елітного військового формування як УСС та до лицарської культури українців, власне, він один зі співців української героїки, що завжди буде актуально, особливо, із огляду на сучасні події. Дослідивши творчу спадщину митця, ми можемо виокремити основні образні домінанти та транслювати їхні значення для розвитку означеного літератури того періоду, для національної літератури загалом.

Твори поетів УСС стали особливою рушійною силою для багатьох українців. Згуртованість народу не була загальною, але відбулося підняття бойового духу захисників, що тоді ставало жорсткою необхідністю й знову актуально сьогодні. Патріотичні настрої та національні мотиви є началом для культури «усусів», це факт єдності української народу навколо ідеї свободи, це було і залишається невід’ємною частиною мистецької творчості загалом. Кожен із нас, без особливої фахової підготовки, може відчутти хвилювання під час прочитанні творів «усусів», усвідомивши чітко чи враженнево, периферійно незламність та силу духу воїнів-українців. Така традиція не могла зникнути безслідно, як би не старалися загарбники. Справа усвідомлення краси та величі слів мистців УСС становить актуалітет нашого дослідження.

Метою нашої наукової розвідкиє вивчення ліричної імпреси Петра Карманського, що передбачає аналіз мотивів його патріотичних поезій та визначення в них тих образів та мотивів, що формують образ автора як майстра, образ борця. Серед *завдань статті*: на основі життя і творчості Петра Карманського вивести координати його покоління, паспортизувати майстра в межах літературного угруповання, до якого він входив, описати мотиви ліричної творчості, де у стрижні опиняються патріотичне й національне начала. Стан досліджень: творчість Петра Карманського досліджували Гнідан О. Д. [2], Голомб Л. Г. [3], Лучук І. В. [9], Ляшкевич П. А. [10], Франко І. Я. [11]. пишучи про його незвичайну долю, про причетність до УСС згадують науковці

молодшої генерації, зокрема, Тарас Кузьменко [7], Оксана Кузьменко [8], Ірина Зелененька [5].

Дебют холодноярівця по духу, селянського сина Петра Карманського як поета відбувся в гімназії, у восьмому класі. У 1899 р. його вірші з'явилися на сторінках журналу «Руслан», тоді ж вийшла перша збірка його віршів «З теки самовбивці». *Петрові Карманському заслужено належить одне з чільних місць посеред відомих поетів «Молодої музи». Ставши одним із лідерів згаданого літературного угруповання, Петро Карманський, можливо, схилився чи не найяскравіше до власне модерністського світобачення.* «Хоч український дух завжди був визначальним у творчості П. Карманського, перше місце у його творчості посідають мотиви, що заповнюють європейську лірику рубежа ХІХ—ХХ ст. Ліричний герой мучиться сумнівами всевітньої кризи. Люті гадюки методично «серце співають без впину». Фатальний кінець стане актом розв'язання наболілих проблем». – так пише про творчість мистця Олена Гнідан [Гнідан 2006].

Згадаємо, що за Словником літературознавчих термінів: ««Молода муза» є літературним угрупованням молодих українських письменників-модерністів, що діяло у Львові на початку ХХ століття, у 1906-1909 роках, функціонувало як клуб літераторів. До нього належали Володимир Бирчак, Петро Карманський, Богдан Лепкий, Остап Луцький, Василь Пачовський, Сидір Твердохліб, Степан Чарнецький, Михайло Яцків. Близькими до згаданої організації були такі відомі письменники: Франц Коковський, Михайло Рудницький, Осип Туринський, композитор Станіслав Людкевич, скульптор Михайло Парашук, маляр Іван Северинта чимало інших...» [Віртуальна читальня]. Учасників формації «Молода муза» об'єднувала діяльність навколо друкованого органу журнал «Світ», орієнтація зберігалася на модерністські тенденції саме в західноєвропейській літературі, на літературу Азії вони не орієнтувалися, зокрема, і на літературу Росії. Відстоювали тверде переконання, що потрібне заперечення надмірної заангажованості художньої літератури, чільною є ідея

краси як іманентної властивості, притаманної українській душі, важливою є опозиція до міметичних обрисів у мистецтві [Зелененька 2019: 16].

«Поезія Петра Карманського так званого «молодомузівського» періоду збагачена принципово новими мотивами, образами, стилістичними інтонаціями. Так, у збірці «Блудні огні» посилені публіцистичні інтонації поєднуються з іронією та сарказмом. Голос поета міцніє й набирає потуги особливо тоді, коли він бачить перед собою адресата, до якого звертається, – то переважно філістер, позбавлений духовних інтересів. Зате скільки теплоти й непідробного болю у віршах про емігрантів!..» [Електронна бібліотека Князева] – про це довідуємось із статті невідомого автора «Творчість Петра Карманського». Констатуємо, що від книжки віршів до книжки віршів аналізованого автора міцніла імпреза громадянськості. Доречно згадати думку письменника Івана Лучука: «Від самих початків своєї творчості Петро Карманський задекларував себе поетом смутку» [Лучук 2018], згодом подібне спостерігаємо в поетів «розстріляного відродження» – Євгена Плужника, Володимира Свідзінського. «Про це все свідчать промовисто назви його поетичних збірок, починаючи з першої: «З теки самовбивці» (1899), «Ой люлі, смутку!» (1906), «Пливе по морі тьми» (1909)... Сумні мотиви є домінантними у творчості Петра Карманського, який сливе у всьому знаходив ознаки вельтшмерцу...» [Лучук 2018].

Збірка «З теки самовбивці» – це драма, у передмові до якої вміщено щоденник самовбивці. Композиційний прийом у збірці схожий на той, що використав Іван Франко у ліричній драмі «Зів'яле листя» (1896). У сюжеті добре відчувається мотив нещасного, невзаємного кохання та вельми глибокого драматизму любовного переживання, а також, як наслідок, скомпоновано трагічний фінал – самогубство героя [Лучук 2018].

Петро Ляшкевич пише: «Друга збірка П. Карманського («Ой люлі, смутку») була прелюдією того типу художнього мислення, яке виробляли молоді письменники його покоління. Органічно звучали в ній італійські мотиви, найчастіше алюзії з італійських поетів...» [Ляшкевич 1998: 13]. Слушною також є думка: «Мистецька концепція автора виражалася в пошуках

нових художніх ідеалів, найперше – в душі, в суб'єктивному світі людини, а не в традиційних суспільних проблемах...» [Ляшкевич 1998:13-14]. Домінантний образ смутку тут наскрізно проходить через майже всі ліричні цикли збірки. До прикладу, у першому циклі «З пісень любови» образною домінантою вбачаємо емоцію самотності, а також підсилює її душевний неспокій. Наступний цикл «В обіймах смутку» центрує інший образ – образ суму, що народжується в душі ліричного героя. «Домінуючий у збірці мотив смутку-болю, [...], у прикінцевих циклах: «Надгробні стихири» та «Псалми», трансформувався у містичний фатум, декадентські настрої прощання зі світом...» [Ляшкевич 1998:18].

Збірка «Пливе по морі тьми» позначена поверненням поета до звичних тем і настроїв псалмової задуми, самоті, самотності, самотності, смутку та болю. Петро Карманський утвердив себе як тонкий лірикіз естетико-філософським світобаченням. Петро Карманський – без сумніву, яскравий поет-модерніст, котрий збагатив українську лірику доби модернізму принципово новими художніми образами та формами, що дозволяє нам порушувати питання про символізм у його творчості, де образи суголосні космічним візіям та містичним мотивам, спрямовані на подолання межі часу й простору та на служіння красі.

Отже, поезія Петра Карманського перейнята романтичними пориваннями до ідеалу, містить символістські прозріння щодо надчуттєвого, неземного начала, а також тонкі поривання до краси. Смуток автора постає мистецькою цінністю, що допомагає збагнути світ особистості на зламі століть.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Віртуальна читальня Української літератури для студентів, вчителів, учнів та батьків. Словник літературознавчих термінів. Молода муза. URL: <https://ukrlit.net/info/dict/37z4f.html>
2. Гнідан О. Д. Історія української літератури – кінець XIX-початок XX ст. Книга 2. Київ : Либідь, 2006. 496 с.
3. Голомб Л. Г. Митець незвичайної долі. Карманський П.С. *Ой люлі, смутку : поезії*. Ужгород, 1996. С. 3-22.

4. Електронна бібліотека Князева. Життя і творчість українських письменників. Творчість Петра Карманського. URL: <https://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/zht/14/003.htm>
5. Зелененька І. А. Художній ідеал у розумінні Миколи Євшана. *Постать Миколи Євшана в контексті розвитку українського модернізму* : зб. наук. праць; випуск 6 / ред. колегія : Н. Поляруш, В. Ткаченко, І. Зелененька, В. Крупка. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 204 с.
6. Карманський П. С. Ой люлі, смутку / упоряд. текстів, передм. та прим. Л. Г. Голомб. Ужгород : Полічка «Карпатського краю», 1996. 416 с.
7. Кузьменко О. М. Стрілецькі пісні (аспекти фольклоризму, фольклоризації фольклорності) : автореф. дис. канд. філол. наук / Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2000. 20 с.
8. Кузьменко Т. Мистецько-художня творчість українських січових стрільців у контексті розвитку національної культури першої чверті ХХ століття. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yPYggNX20h4J:issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/155721/155252+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>
9. Лучук І. В. Поет смутку. 140 років від дня народження Петра Карманського. *Газета ZBRUC'*. URL: <https://zbruc.eu/node/80192>
10. Ляшкевич П. А. Петро Карманський : нарис життя і творчості / відп. ред. Г. Чопик. Львів, 1998. С. 13-18.
11. Франко І. Я. Петро Карманський. Ой люлі, смутку / Франко І. Зібр. творів: у 50 т. Київ : Наук. думка, 1982. Т. 37. С. 138-139.

СУЧАСНА ХУДОЖНЯ БІОГРАФІЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Діана Гарник, здобувач ступеня вищої освіти магістра

Науковий керівник: А. П. Віннічук, кандидат філологічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

CONTEMPORARY ARTISTIC BIOGRAPHY: THEORETICAL ASPECT

Diana Harnyk, master's student

Scientific supervisor: Alla Vinnichuk, PhD in Philology, Associate Professor

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University